

Sedmo razmatranje
u Godini pripreve za svečanu obnovu Posvete svijeta Božjemu milosrđu
(22. 10. 2021. – 22. 10. 2022.)
22. travnja 2022.

„...porazi svako zlo...”

(iz *Čina posvete svijeta Božjemu milosrđu sv. Ivana Pavla II.*)

Piše: mons. Marek Jędraszewski, nadbiskup, metropolit krakovski

Izbavi nas od zla

Molba: *porazi svako zlo*, koju je Ivan Pavao II. u *Činu posvete svijeta Božjemu milosrđu* uputio Bogu, jasan je odjek Molitve Gospodnje. Na molbu Svojih učenika, Gospodin Isus ih poučava kako se obraćati Ocu *koji je(si) na nebesima*. Između ostalog, govori im da trebaju moliti i: *ne uvedi nas u napast nego izbavi nas od zla* (usp. Lk 11, 2; Mt 6, 9).

I najpoznatije molitve, koje kršćani od drevnih vremena uznose Gospodinu Bogu po zagovoru svetaca, sadrže prošnju za očuvanje od zloga. U marijanskoj molitvi *Pod obranu se Tvoju utječemo* iz 3. st. molimo: *nego nas od svih pogibli vazda oslobodi, Djevice slavna i blagoslovljena*. U molitvi *Zdravo Marijo*, koja je svoj konačni oblik dobila tek u 16. st., u vrijeme pontifikata pape Pija V., vjernici Majci Božjoj upravljaju ove riječi: *moli za nas grešnike, sada i na čas smrti naše*. Taj dio nastao je u 14. st. kad je Europu zahvatila i više desetljeća morila kuga te su se jedinom spasu kod Boga nadali po Marijinu zagovoru. I molitva *Anđele čuvaru mili* koja ima višestoljetnu povijest, u sebi sadrži prošnju: *pak me brani da mi dušu grijeh ne rani*.

Ljudske slabosti prvenstveno imaju subjektivan karakter pošto su vezane uz čovjekovu narav, dok zlo samo po sebi ima objektivan karakter. Zlo do čovjeka dopire izvana, iz svijeta koji ga okružuje i može predstavljati stvarnu smrtnu opasnost. Tako shvaćeno zlo, očituje se dvojako. Prvi način na koji se zlo manifestira je nesreća. Ona se obično događa iznenada i u odnosu na nju čovjek se osjeća potpuno bespomoćno. Drugi vid je zlo uz koje čovjek mora pristati da bi ono moglo njime ovladati.

Nesreće

Nesreće koje dotiču pojedinca, ali i zajednice ljudi, ponekad i čitava društva, vrlo su često povezane s prirodnim katastrofama – potresima, poplavama, požarima, ili s humanitarnim katastrofama uzrokovanim bolestima ili stradavanjima u prometu: cestovnom, željezničkom ili zrakoplovnom. Nesreće su sastavni dio, često vrlo mučne, povijesti čovječanstva. Zbog toga su u kršćanskom svijetu već prije mnogo vjekova nastali zazivi kojima se traži Božje smilovanje, među inima i ovi:

Od kuge, gladi, rata, trešnje i zla svakoga, oslobodi nas Gospodine!
Od nagle i nenadane smrti, oslobodi nas Gospodine!

Kad govorimo o nesrećama velikih razmjera koje zahvaćaju veliku ljudsku zajednicu, pandemija Covida-19, koja trenutno hara cijelim svijetom, novi je oblik *kuge*, baš poput *crne smrti* koja je u 14. st. vladala Europom ili poput kolere koja je pogodila Europu u 19. stoljeću. Po završetku Prvog svjetskoga rata iz SAD-a se proširila pandemija španjolske gripe. Umrlo je tada nekoliko desetaka milijuna ljudi, puno više nego vojnika na bojištima tog velikog rata.

Na dane tih nesreća podsjećaju *caravaca križevi* (ime po španjolskom gradu Caravaca), koji su se u 16. stoljeću proširili Europom. Križevi, karakteristični po dvije poprečne grede, podizali su se na rubovima mnogih gradova da bi štitili stanovnike od kuge. Za vrijeme Drugoga svjetskog

bozjemilosrdje.net 

rata iz istog su razloga podizani *caravaca* križevi – kao zaštita od tifusa. Istu svrhu imali su i tzv. *kužni* stupovi, odnosno zavjetni stupovi koji su najčešće bili posvećeni Blaženoj Djevici Marije i ukrašeni Njezinim likom. Primjer jednog takvog stupa nalazimo na trgu ispred Bazilike Sv. Marije Velike u Rimu.

Simbol spleta nesreća, povezanih s djelovanjem prirodnih sila, razorni je potres koji je pogodio Lisabon u subotu 1. studenoga 1755., na svetkovinu Svih Svetih. U Lisabonu je u to doba živjelo oko 275 000 stanovnika i bio je to četvrti po veličini europski grad, nakon Londona, Pariza i Napulja.

Prva nesreća koja je zadesila portugalsku prijestolnicu dogodila se ujutro oko 9.30 sati u obliku snažnoga potresa čiji je epicentar bio na dnu Atlantskog oceana. Pretpostavlja se da je bio jačine 9,5 stupnjeva po Richteru. Nekoliko minuta zemlja se ljuljala kao na morskom valovlju. Velik dio grada (oko 85 %) pretvorio se u ruševine, među kojima je bila i katedrala koja je pod sobom sahranila oko četiri tisuće vjernika koji su sudjelovali na sv. Misi. U samo jednom trenutku u ruševine su se pretvorile mnoge crkve, kraljevska palača, samostani, bolnice, zgrada Opere i gradska biblioteka. Od dvadeset tisuća građevina u grada, ostalo je jedva tri tisuće. Dio stanovnika koji je uspio preživjeti potres, dao se u bijeg u smjeru Taga, tražeći utočište na obalama rijeke, daleko od grada. Međutim, u bijegu ih je dostigla druga nesreća – voda. S oceana su se podigla tri velika tsunamija, svaki visine po dvanaest metara. I opet mnogi nisu preživjeli. Istovremeno se javila i treća nesreća – vatra. Peći u kojima je gorjela vatra i porazbijane svjetiljke po kućama izazvale su požare koji se, nošen vjetrom, proširio po porušenom gradu. Požar je bjesnio više od pet dana. Ljudi koji su nakon potresa ostali zarobljeni pod ruševinama svojih domova, nadajući se da će im odnekud doći pomoć, živi su izgorjeli. Izgorjela su i tijesna ranije poginulih u potresu, što je donekle spriječilo još jednu potencijalnu nesreću – epidemiju. Kao da sve to nije bilo dovoljno, portugalsku je prijestolnicu stigla još jedna nesreća: glad. Oni koji su i uspjeli preživjeti, izgubili su sve; i tako bez hrane i odjeće, pobjegli su u brda oko grada. Ondje ih je dočekala neizdrživa hladnoća i ljuta glad. Procjenjuje se da je u prvim danima tragedije poginulo oko šezdeset tisuća ljudi; a u nekoliko sljedećih mjeseci još četrdeset tisuća. Ukupno je poginulo oko sto tisuća ljudi, gotovo trećina stanovnika Lisabona. Razmjere kataklizme dodatno su povećale bande kriminalaca koji su pobjegli iz zatvora. Vlast je proglasila izvanredno stanje i donijela odluku da je dopušteno vješanje silovatelja i pljačkaša uhvaćenih na djelu i bez sudske presude.

Lisabonska tragedija snažno je odjeknula tadašnjom Europom. Otvorila je brojna moralna, metafizička i vjerska pitanja. Nikada se, naime, u čitavoj dotadašnjoj povijesti Staroga Kontinenta nije dogodilo takvo kumulativno višestruko zlo uzrokovano čisto prirodnim silama (osim zla koji su počinili kriminalci): potres, tsunami, vatra, hladnoća, glad i iznenadna smrt koja nije birala svoje žrtve.

Još jednu vrlo snažnu manifestaciju međusobno povezanih i isprepletenih nesreća predstavlja rat. Ne misli se pritom na oružani sukob izazvan različitim razlozima kao posljedica odluke ljudi na vlasti. Misli se na rat kao nesreću koja dotiče mase običnih ljudi koji zbog rata gube sve, pa i sam svoj život. Oni koji uspiju preživjeti i izbjeći samu životnu ugrozu, često izgube svoje najbliže, svoj dom, čitavo svoje imanje. One, pak, koji uspiju pobjeći od ratnih strahota, neizbježno čeka dramatična sudbina izbjeglica. Svaki čovjek uvučen u ratni sukob iz njega nosi svoju vlastitu tragičnu priču i nemoguće ih je sve popisati i staviti pod „isti nazivnik“. Stoga je rat, kao niz poosobljenih nesreća, moguće izraziti jedino simboličkim jezikom umjetnosti – kroz književnost, glazbu, slikarstvo.

Dirljiv primjer doživljaja tragedije rata, ispričane kistom, jest slika pod nazivom *Rat* Marca Chagalla iz 1966. godine. Njezina koloristika temelji se na kontrastima triju dominirajućih boja: bijele, crne i crvene. Na slici se ističe sumorna bjelina koja predstavlja snježnu pozadinu na kojoj su oslikane zastrašujuće ratne scene: očaj ljudi koji oplakuju svoje mrtve ili mole nad njihovim

mrtvim tjelesima, izbjeglice sa zavežljajima u bijegu u nepoznato, majke s malom djecom u naručju. Na lijevoj strani slike prevladava crvena boja vatre koja proždire grad. Usred plamena siluete ljudi, neki i potpuno nagi, koji se uzalud trude pobjeći smrtnoj kobi. Nad bjelinom snijega podižu se crni oblaci dima koji stvaraju snažan kontrast bjelini j(J)aganjca koji se nalazi u središtu slike. Simbol je to 'žrtve paljenice', kojim se Chagall referira kako na Stari, tako i na Novi Zavjet. Žrtva paljenica postaju nevini ljudi – žene, djeca i starci – kojih se dotiče nesreća rata. Neki od njih hrle pod križ Krista, Uskrsloga Jaganjca koji kao da se uzdiže iz tijela janjeta i izranja iz tmine oblaka na desnoj strani slike. Nesretne žrtve rata u Kristu traže spas i utjehu, u Njegovim trpljenjima i smrti žele pronaći ključ za razumijevanje svoje sudbine. Iza Križa naslikan je Mojsije koji silazi s gore Sinaj noseći ploče Zapovijedi. Prema Knjizi Izlaska, to je trenutak kad se Izraelci odvrću od Boga i daju čast od zlata salivenu teletu. Likom Mojsija, kao jednim od bitnih 'elemenata' svoga *Rata*, Chagall kao da poručuje: koliko god se puta ljudi odvrte od Boga i prezru Njegove zapovijedi, toliko će ih puta doći strašna sudbina čije je najtragičnije uobličenje – rat.

Zao duh

Rat je ogromna nesreća koja pogađa brojne nevine žrtve. Nepravedni rat (suprotan pravednom ratu, o kojem govori *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2309) kao nezakonita agresija protiv neke države ili naroda je velik zločin i grijeh protiv Boga, koji pokreću i vode ljudi potpuno svjesni svojih djela. Njihovo djelovanje najčešće proizlazi iz razloga o kojima govori sv. Ivan Apostol u svojoj Prvoj Poslanici: *Jer što je god svjetovno – požuda tijela, i požuda očiju, i oholost života – nije od Oca, nego od svijeta.* (1 Iv 3, 16)

Iza tih požuda i oholosti krije se poosobljeno zlo – zao duh. Na njega upućuje Kristov Ljubljani Učenik, spominjući se Kajinova bratoubojstva kojim je započeo tragičnu povijest svih zločina protiv života i zdravlja drugih ljudi: *Ne kao Kajin, koji bijaše od Zloga i ubi brata svog. A zašto ga ubi? Jer mu djela bijahu zla, a bratova pravedna.* (1 Iv 3, 12) Sveti Ivan Apostol uvodi i kriterij po kojem je moguće razlikovati djecu Božju od đavolske djece. Naime: *tko god ne čini pravde i tko ne ljubi brata, nije od Boga. Tko čini grijeh, od đavla je jer davao griješi od početka.* (1 Iv 3, 10. 8) Sveti Ivan ponavlja tu istu misao u završnom odlomku svoje Poslanice, upućujući na Kristovu zaštitu kojoj se raduje svaki Njegov vjerni učenik:

Znamo: tko god je rođen od Boga, ne griješi; nego Rođeni od Boga čuva ga i Zli ga se ne dotiče. Znamo: od Boga smo, a sav je svijet pod Zlim. (1 Iv 5, 18-19)

Nauk sv. Ivana Evanđelista nadovezuje se na Kristov govor o Zlomu. Krist, u Svojoj Velikosvećeničkoj molitvi, koju je za Svoje učenike upravio Bogu Ocu u Dvorani Posljednje Večere, moli: *Ne molim te da ih uzmeš sa svijeta, nego da ih očuvaš od Zloga.* (Iv 17, 15)

U Katekizmu Katoličke Crkve stoji napisano:

U ovoj molbi, Zlo nije apstrakcija, nego, označava osobu, Sotonu, Zloga, anđela koji se protivi Bogu. „Đavao“ (dia-bolos: onaj koji se isprečuje) jest onaj koji „hoće spriječiti“ Božji naum i njegovo „djelo spasenja“ ostvareno u Kristu. (KKC 2851¹)

Upravo na to osobno Zlo mislio je Krist Gospodin kada je u govoru na gori zapovjedio svojim slušateljima: *Vaša riječ neka bude: 'Da, da – ne, ne!' Što je više od toga, od Zloga je.* Međutim poučavajući u Jeruzalemskom Hramu i obraćajući se farizejima i pismoznancima, Krist opisuje razlučna Sotonina obilježja: *On bijaše čovjekoubojica od početka i ne stajaše u istini jer nema istine u njemu: kad govori laž, od svojega govori jer je lažac i otac laži.* (Iv 8, 44b)

Nakon krštenja u Jordanu i sâm se borio protiv Zloga dok Ga je ovaj kušao u pustinji. Tri je puta

¹ Katekizam Katoličke Crkve; https://hbk.hr/wp-content/uploads/2018/11/Katekizam_Katoli%C4%8Dke-Crkve.pdf (pristupljeno: 1. 4. 2022.)

pobijedio napast zloga duha, jednoznačno se pozivajući na Božji Zakon sadržan u knjigama Starog Zavjeta (usp. Mt 4, 1-11). Nije dopustio da Ga Sotona nadvlada. Zato mu na kraju, pozivajući se na riječi Psalma 91., govori: *Odlazi, Sotono! Ta pisano je: Gospodinu, Bogu svom se klanjaj i njemu jedinom služi!* (Mt 4, 10) Tako je, jednom zauvijek, dao primjer svim Svojim učenicima kako se odlučno odreći zavodljivih napasti Zloduha.

Isus Krist, svjestan veličine zla koje tišti čovjeka opsjednutog zlim duhom, jednom Svojom Riječju oslobađa nesretnike od vlasti Sotone. Evanđelje je puno opisa takvih čudesa po kojima je ljudima povraćena vlast nad vlastitim umom i nutarnji mir. Takav je primjer i opsjednutog iz Gerazenskog kraja. Prije čudesnog ozdravljenja

obitavalište je imao u grobnicama. Nitko ga nije mogao svezati ni lancima, jer je već često bio i okovima i lancima svezan, ali je raskinuo okove i iskidao lance i nitko ga nije mogao ukrotiti. Po cijele bi noći i dane u grobnicama i po brdima vikao i bio se kamenjem. (Mk 5, 3-5)

Čim je povratio nutarnju slobodu, prvo što je molio Isusa jest da ostane s Njim, no potom, u skladu s Kristovom voljom: *poče razglašavati po Dekapolu što mu učini Isus. I svi su se divili.* (Mk 5, 20)

Krist je tu istu vlast povjerio Svojim apostolima. Kako piše sv. Matej:

dozva dvanaestoricu svojih učenika i dade im vlast nad nečistim dusima: da ih izgone i da liječe svaku bolest i svaku nemoć. (Mt 10, 1)

Na kraju Svoga javnog djelovanja, neposredno prije Uzašašća na nebo, moć izgoniti zle duhove Uskrsli Krist daje čitavoj Crkvi. Apostolima se u oproštajnim riječima obraća ovako:

Podite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju. Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se, a tko ne uzvjeruje, osudit će se. A ovi će znakovi pratiti one koji uzvjeruju: u ime će moje izganjati zloduhe, novim će jezicima zboriti, zmije uzimati; i popiju li što smrtonosno, ne, neće im nauditi; na nemoćnike će ruke polagati, i bit će im dobro. (Mk 16, 15-18)

U veliku povijest pobjedničke borbe Crkve nad Zlim, upisala se i vizija koju je 13. listopada 1884. imao papa Leon XIII. U viđenju je bio nijemi svjedok dijaloga između Krista i Sotone. Papa je bio toliko potresen onime što je čuo da je odmah po završetku vizije osmislio molitvu koju je biskupima i svećenicima naložio moliti nakon svake sv. Mise. Molitva glasi:

***Sveti Mihaele, arkandele, brani nas u boju;
protiv pakosti i zasjedama đavolskim budi nam zaklon!
Neka mu zapovjedi Bog, ponizno molimo,
i ti, vojvodo vojske nebeske, Sotonu i druge zle duhove
koji svijetom obilaze na propast duša
božanskom jakošću u pakao strovali. Amen!***²

Na aktualnost i značenje te molitve svijet je podsjetio papa Ivan Pavao II. kada je kao hodočasnik 24. svibnja 1987. pohodio glasovito svetište sv. Mihaela Arkandela u Garganu, na jugu Italije. U svojoj homiliji istaknuo je:

Došao sam na ovo mjesto kao što su u prošlosti činili mnogi moji prethodnici na Katedri sv. Petra, (...), da izrazim štovanje i zatražim obranu i zaštitu sv. Mihaela Arkandela za Svetu Crkvu u ovom vremenu kad je iznimno teško dati autentično kršćansko svjedočanstvo, bez kompromisa i ustupaka. (...) Istina, 'vrata paklena neće je nadvladati' (usp. Mt 16, 18), ali to ne znači da smo pošteđeni navala kušnji i oslobođeni borbe protiv zamki zloga. U toj borbi Arkandeo Mihael stoji na strani Crkve, brani je od svih opačina svijeta, vjernicima pomaže oduprijeti se đavlu, koji 'obilazi kao ričući lav, tražeći koga da proždere' (1 Pt 5, 8).

² Izvor: *Oaza Milosrđa*, drugo, prošireno i dopunjeno izdanje, Koordinacija štovatelja Božjega milosrđa, Zagreb 2021

Ta borba s đavлом, koji je suprotnost liku sv. Mihaela Arkandela, aktualna je i danas, jer je đavao živ i djeluje u svijetu. Istinsko zlo koje je u svijetu, nemir kojim je zahvaćeno društvo, očaj i nemoć koji čovjeka čine žrtvom, nisu samo posljedica istočnoga grijeha već upornog i skrivenog djelovanja Sotone. Njega, koji postavlja zamku čovjekovoj moralnoj uravnoteženosti, sv. Pavao ne ustručava se nazvati 'bog ovoga svijeta' (2 Kor 4, 4), njega spretnog zavodnika koji se zna uvući u naše djelovanje i skrenuti nas s puta koji je utoliko opasniji koliko se doima u skladu s našim instinktivnim težnjama. (...) Na tu borbu [s podmuklim đavolskim napadima (usp. Ef 6, 11)] poziva nas sv. Mihael Arkandeo, kojemu ni Crkva Istoka, ni Crkva Zapada nisu prestale iskazivati posebno štovanje. (...) Prizivajmo si molitvu koju se godinama molilo na završetku sv. Mise: 'Sveti Mihaele Arkandele, brani nas u boju...' Za koji trenutak ponovit ću je u ime cijele Crkve.

Tim istim mislima sv. Ivan Pavao II. vratio se i sedam godina kasnije. U nedjelju, 24. travnja 1994., razmatrajući molitvu *Anđeo Gospodnji* i nadovezujući se na viziju pape Leona XIII., rekao je:

Iako se ta molitva [sv. Mihaelu Arkandelu] više ne moli na kraju euharistijskog slavlja, potičem vas da je ne zaboravite, da je molite da biste primili pomoć u borbi protiv sila tame i protiv duhova ovoga svijeta.

Ideologije zla

Sve laži o čovjeku i svijetu počinju pobunom protiv Boga koja je rezultirala željom staviti sebe na Njegovo mjesto. Grijeh praroditelja temelji se upravo na tome da su povjerovali Sotoninoj laži da im kao prvo – barem posredno: Bog nije rekao istinu o *drvju spoznaje* dobra i zla, a potom, da mogu – poput Boga – razlikovati dobro i zlo (usp. Post 3, 4-5). Vladar ili *knez ovoga svijeta*, kako je Isus nazvao Sotonu (usp. Iv 12, 31), djeluje u *pobunjenim sinovima*, odnosno, ljudima koji žive u *svojim tjelesnim požudama vršeći prohtjeve tijela i svog samovoljnog mišljenja* (usp. Ef 2, 1-3). Sveti Pavao Apostol opisuje Sotonu kao *boga ovoga svijeta* koji zasljepljuje umove nevjernika – do te mjere da nisu u stanju vidjeti *svjetlo sjajne Radosne vijesti* (usp. 2 Kor 4, 4).

Negirajući postojanje Boga, živeći kao da Ga nema, ljudi stvaraju različite ideologije, odnosno sustave ideja i vjerovanja koji, prema shvaćanju neke društvene skupine, najbolje izražavaju njezin interes. To nisu filozofske misli koje imaju karakter teorije i podređene su kriteriju istine. Kod ideologije je riječ o isticanju i nametanju ideja koje zastupaju neke interesne skupine, društvene klase ili, primjerice, političke stranke. Teorijska/filozofska osnova kojom se ideologija služi se instrumentalizira. Ona samo treba poslužiti snažnijoj argumentaciji onoga što je u interesu zastupnika neke ideologije ili njezinih pristaša. To je karakteristično upravo za ideologije koje su se pojavile u desetljećima prije Drugog svjetskog rata. Ivan Pavao II. nazvao ih je *ideologijama zla*.

U svojoj knjizi *Sjećanje i identitet*, Papa upućuje na njihov temeljni izvor. To je *prosvijetljeni um* koji je – odbacivši u 18. st. istinu koju je naviještalo kršćanstvo o milosrdnom Bogu i spasenju po Isusu Kristu – učinio da je:

čovjek ostao sam: sam poput tvorca vlastite povijesti i vlastite civilizacije; sam kao onaj koji odlučuje što je dobro, a što loše, kao onaj koji bi postojao i djelovao etsi Deus non daretur – čak i kada Boga ne bi bilo.³

Posljedica toga: čovjek postaje tvorac ideologije zla koja je tako tragično obilježila povijest 20. stoljeća.

Ako čovjek može odlučiti sam, bez Boga, što je dobro i što je loše, on onda može odrediti da

³ Prijevod preuzet iz: Ivan Pavao II., *Sjećanje i identitet*, Verbum, Split 2005., str. 19

skupina ljudi treba biti uništena. Odluke ove vrste, primjerice, u Trećem Reichu, donijele su osobe koje su, nakon što su se domogle vlasti na demokratski način, poslužile tom vlasti kako bi provele perverzne programe nacionalsocijalističke ideologije koja se je nadahnjivala na rasističkim pretpostavkama. Analogne odluke donosila je i Komunistička partija u Sovjetskom Savezu te u zemljama pod marksističkom ideologijom. U tome je kontekstu izvršeno istrjebljenje Židova, ali i drugih skupina poput Roma, ukrajinskih seljaka, pravoslavnoga i katoličkog klera u Rusiji, u Bjelorusiji i iza Urala. Bile su progone i sve osobe nezgodne po režim: primjerice, bivši borci iz rujna 1939., vojnici Nacionalne armije u Poljskoj poslije Drugoga svjetskog rata, predstavnici inteligencije koja nije dijelila marksističku ili nacističku ideologiju. Normalnima su se držala uklanjanja u fizičkome smislu, a ponekad i eliminacije u moralnome smislu: osobi su više ili manje drastično uskraćivana njezina prava.⁴

Nažalost, povijest ideologija zla nije završena padom njemačkog nacizma i/ili sovjetskog boljševizma. Papa Ivan Pavao II. s tugom dalje piše:

Poslije pada režima građenih na ideologijama zla, u onim su zemljama spomenuti oblici istrjebljenja prestali. Ipak je ostalo zakonsko istrjebljenje začelih i još nerođenih ljudskih bića. Ovoga se puta radi o istrjebljenju o kojemu odlučuju demokratski izabrani parlamenti, u kojima se poziva na civilni napredak društva i čitava čovječanstva. Ne nedostaju ni drugi teški oblici kršenja Božjega zakona. Mislím, primjerice, na velike pritíske Europskoga parlamenta kako bi homoseksualne zajednice bile priznate kao alternativni oblik obitelji, kojemu bi pripadalo i pravo na usvajanje djece. Dopusšteno je, štoviše potrebno, postaviti si pitanje: ne djeluje li ovdje jedna nova ideologija zla, možda himbenija i skrivenija, koja pokušava protiv čovjeka i protiv obitelji iskoristiti čak i prava čovjeka.⁵

U spomenutoj knjizi *Sjećanje i identitet* Ivan Pavao II. ukazuje također i na to da je negiranjem postojanja Boga negirana i temeljna istina o čovjeku:

Odbačeno je poimanje koje nas, na najdublji način, čini ljudskim bićima, naime poimanje ljudske naravi kao stvarne datosti, a na njezino mjesto je postavljen proizvod misli slobodno oblikovane i slobodno promjenjive već prema prilikama.

Te tvrdnje zapisane još 2005. godine, pokazuju se danas proročkima kada ih sagledamo u svjetlu snažno proklamirane *gender* ideologije Zapada, prema kojoj sam čovjek, ne vodeći računa o istini da je začel i rođen kao osoba muškoga ili ženskoga spola, može slobodno, svojom vlastitom odlukom uvijek kad to poželi (!) promijeniti svoj spol. Štoviše, neki utjecajni današnji političari u Europskoj uniji, vrše pritisak da zahtjevi takve vrste postanu opće prihvaćeno pravo regulirano zakonom koji bi bio obvezujući za čitavu Uniju. One, pak, koji se protive takvim zahtjevima, proganja se i proglašava homofobima.

Grieh

Najveći dar koji je Bog dao anđelima i ljudima jest sloboda. Ona je nužan preduvjet za ljubiti drugoga. Poziv anđelima i ljudima temelji se na tome da u svojoj slobodi ljube Boga i daju Mu najveću hvalu. Ipak, dio anđela i Prvi Ljudi pobunili su se protiv Boga. *Non serviam – neću Ti služiti* rekao Mu je Lucifer koji je stajao na čelu anđela-pobunjenika. Potom su Adam i Eva, napastovani Zloduhom, poželjeli biti jednaki Bogu u spoznaji dobra i zla (usp. Post 3, 5). *I tako je u svijet ušlo moralno zlo, neizmjerne teže nego fizičko zlo.* (KKC 311) Posljedice podlijevanja kušnji i učinjeno zlo bili su neobično teški i utjecali su na čitavo čovječanstvo. Kako kaže Drugi Vatikanski Sabor u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi *Gaudium et spes*:

Čovjek, utemeljen od Boga u pravednosti, no pod utjecajem Zloga, već je na početku povijesti

⁴ Isto.

⁵ Isto, str. 20.

zloupotrebljavao svoju slobodu. (GS, 13)⁶

Doista:

Sačuvao je želju za dobrom, ali mu narav nosi ranu istočnoga grijeha. Tako je čovjek postao sklon zlu i podvrgnut zabludi: »Čovjek je u samom sebi podijeljen. Zbog toga je sav život ljudski, i pojedina i skupina, označen dramatičnom borbom između dobra i zla, između svjetla i tame.« (KKC 1707)

I cijela povijest čovječanstva:

od svojih početaka svjedoči o nesrećama i tlačenjima što se rađaju iz ljudskog srca kao posljedica zloporabe slobode. (KKC 1739)

Zbog Istočnoga grijeha čovjek odbacuje naum Božje ljubavi, zavarava samoga sebe i postaje rob grijeha (usp. KKC 1739); čovjek ne vidi jasno, kao ni naši Praroditelji, na čemu se temelji istinsko dobro. U svojim sudovima u odnosu na dobro i zlo, čovjek je potpuno zaslijepljen. Zato se i daje često zavesti i izabire zlo koje mu se pojavljuje pod prividom dobra. U tome je sadržana drama ljudske slobode.

Čovjek vrlo često pokušava opravdati svoje zle postupke različitim uvjetovanostima, primjerice: *nedoraslošću, nekom psihološkom slabošću, nekom zabludom, neizbježnom posljedicom nekoga manjkavog društvenog sustava* i sl. (usp. KKC 387). Tek u svjetlu Objave, koja nam govori o prvobitnoj dubokoj povezanosti čovjeka s Bogom, možemo razumjeti što je grijeh. U svojoj biti grijeh je odbijanje Boga i opiranje Bogu (usp. KKC 386). Osim toga:

samo kad se poznaje Božji naum o čovjeku shvaća se da je grijeh zloporaba one slobode koju Bog daje stvorenim osobama da mogu ljubiti njega i ljubiti se međusobno. (KKC 387)

Grijeh je, u odnosu na čovjeka i posljedice:

prekršaj protiv razuma, istine, ispravne savjesti; prijestup je istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu, zbog izopačene privrženosti nekim dobrima. On ranjava čovjekovu narav i ugrožava ljudsku solidarnost; definiran je kao »riječ, čin ili želja protiv vječnog Zakona«. (KKC 1849)

Kad odbacuje moralni zakon, čovjek se diže protiv vlastite slobode, postaje rob samoga sebe, kida bratstvo sa sebi sličnima i buni se protiv božanske istine. (KKC 1740)

Grijeh, osim čovjeka, još više boli samoga Boga jer Ga vrijeđa. O tome govori Psalmist u 51. Psalmu kada s kajanjem priznaje:

Tebi, samom tebi ja sam zgriješio i učinio što je zlo pred tobom. (Ps 51, 6)

Grješan čovjek vrijeđa Boga time što prezire Božju ljubav pretpostavljajući joj ljubav prema samome sebi. Ide tako daleko – kao što nam govori sv. Augustin u djelu *O Državi Božjoj* – do *samog prijezira prema Bogu*. Tu do izražaja dolazi prije svega čovjekova oholost i drskost kojom se uzvisuje iznad svoga Stvoritelja.

Grijeh je dakle »ljubav prema sebi sve do prezira Boga«. Zbog tog oholog uzdizanja samog sebe, grijeh je dijametralno oprečan Isusovoj poslušnosti koja ostvaruje spasenje. (KKC 1850)

Udaljujući se od moralnog zakona zbog tvrdoglave ustrajnosti u grijehu, čovjek se može dovesti u takvo stanje duha da mu savjest postane manje ili više zaglušena grijehom. Velikim naporom do njega dopire Božji glas *koji ga »uvijek poziva [...] da čini dobro, a izbjegava zlo«.* (KKC 1706)

Uporno ustrajavanje u grijehu, grješnika može odvesti u očaj, u situaciju iz koje neće vidjeti izlaska. Tako je bilo u Judinu slučaju. Videći da je Isus osuđen na smrt, nije se opametio. Bio je

⁶ [file:///C:/Users/jvukovic/Downloads/Pastoralna-konstitucija-Gaudium-et-spes-o-Crkvi-u-suvremenom-svijetu-1965%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/jvukovic/Downloads/Pastoralna-konstitucija-Gaudium-et-spes-o-Crkvi-u-suvremenom-svijetu-1965%20(1).pdf) (pristupljeno: 1. 4. 2022.)

preslab, bez pouzdanja i nije se usudio od Isusa tražiti oprost, nego si je oduzeo život (usp. Mt 27, 3-5).

Učinjeni grijeh može – ako je savjest osjetljiva i ispravno formirana – u srcu probuditi duboki stid i kajanje koji su polazišne točke za nutarnje obraćenje. Evanđelisti opisuju i Petrovu situaciju: prvo je uvjeravao Isusa da Ga neće izdati, a kasnije, u trenutku kušnje, triput Ga je zatajio. Bio je dovoljan samo jedan jedini trenutak u kojem se Krist okrenuo i *pogledao Petra* da je ovaj odmah *izišao i gorko zaplakao* (usp. Lk 22, 61-62).

Pobjeda nad zlim

Kako pobijediti zlo koje će nam se sasvim sigurno približavati? Kako ne pasti u očaj i osjećaj potpune bespomoćnosti ili duhovne obamrlosti? Što učiniti da bismo očuvali nutrinu pred neminovnošću nadolazećeg zla?

Najbolji primjer kako postupiti u takvoj situaciji dao nam je Isus za vrijeme Svoje agonije u Maslinskom vrtu. Dobro je znao što Ga čeka u sljedećim satima. Znao je da se već bliži Izdajica sa svjetinom i vojnicima da Ga uhite. Bio je svjestan da će, za koji trenutak, ljudski grijeh pokazati

svoju žestinu i svoje mnogoličje: nevjeru, ubilačku mržnju, odbačenje i porugu sa strane starješina i naroda, Pilatov kukavičluk i okrutnost vojnika, Judinu izdaju tako tešku za Isusa, Petrovo zatajenje, napuštanje učenikâ. (KKC 1851)

Od straha pred trpljenjem koje Ga je čekalo – kako piše sv. Luka – *još se žarče molio, a znoj mu postade kao guste kaplje krvi što padahu na zemlju* (Lk 22, 44). Usred užasavajuće samoće i osjećaja napuštenosti od strane učenika koji su spavali, triput je molio:

da ga mimoiđe, ako je moguće, taj čas. Govorio je: »Abba, Oče! Sve je tebi moguće. Otkloni ovaj kalež od mene. Ali ne kako ja hoću, nego kako ti hoćeš!« (Mk 14, 35-36)

Taj dramatični Kristov trenutak dirljivo je u svojim *Mislima* izrazio Blaise Pascal, pišući u *Otajstvu Isusa*:

Isus, vidjevši da svi Njegovi prijatelji spavaju, a svi Njegovi neprijatelji bdiju, potpuno se predade Ocu. (Misl, 736)

Zahvaljujući tom potpunom predanju Ocu, osnažen od Anđela s Neba koji mu se ukazao i hrabrio Ga (usp. Lk 22, 43), Isus odvažno ide ususret Svojim progoniteljima. Tako je počela Njegova muka koja Ga dovodi do smrti na križu i konačno do uskrsne pobjede.

Tako se dogodilo nevjerojatno čudo pobjede nad Zlim. Upravo u tom satu vlasti tame i *kneza ovoga svijeta* (usp. Lk 22, 53), kad se činilo da je zlo dostiglo svoj vrhunac i konačni trijumf, pokazala se nepobjediva moć Božjega milosrđa.

Bog Otac je svoju Svemoć na najtajanstveniji način objavio u dobrovoljnom poniženju i u uskrsnuću svoga Sina i time je pobijedio zlo. Zato je raspeti Krist »Božja sila i Božja mudrost; jer lûdo Božje mudrije je od ljudi, i slabo Božje jače je od ljudi« (1 Kor 1, 25). Upravo u Kristovu uskrsnuću i uzvišenju Otac je razvio »djelotvornost [svoje] sile i snage« i očitovao »kako je preko svake mjere velika moć njegova prema nama koji vjerujemo« (Ef 1, 19-22). (KKC 272)

Zato i u *Predslavlju o Svetom Križu* Crkva na sljedeći način slavi svemoć Boga Oca:

Uistinu je dostojno i pravedno, pravo i spasonosno da uvijek i svagda zahvaljujemo Tebi, Gospodine Oče Sveti, Svemogućí vječni Bože. Ti si naumio spasiti ljudski rod na drvu Križa. Na drvetu u rajskom vrtu zavladała je smrt, a na drvu Križa rodio se novi život. Sotonu, koji nadvlada na drvetu, na drvetu križa pobijedi naš Gospodin Isus Krist.

Živjeti pouzdanje u Božje milosrđe

Svaki kršćanin po snazi sakramenta krštenja pozvan je sudjelovati u Kristovoj pobjedi na križu. Zato i sv. Ambrozije u *De sacramentis* piše:

Gospodin koji je uništio vaš grijeh i oprostio vaše krivice, spreman je i braniti vas i čuvati pred kušnjama đavla, koji se bori s vama, da vas neprijatelj – izvor svih krivica – ne zaskoči. Tko se povjeri Bogu, ne boji se Sotone. »Ako je Bog s nama, tko će protiv nas?« (Rim 8, 31)

Ispunjeni snagom vjere da je Bog uistinu Emanuel – s nama Bog – imamo pravo ponavljati zajedno s Ivanom Pavlom II. Velikim, riječi koje nam je uputio u knjizi *Sjećanje i identitet*:

Zlo ne odnosi konačnu pobjedu! Vazmeno otajstvo potvrđuje da je dobro, u konačnici, pobjednik; da život pobjeđuje smrt i nad mržnjom likuje ljubav.⁷

Ta pobjeda nad smrću i taj trijumf ljubavi nad mržnjom, objavljeni su u Božjem milosrđu prema svakom čovjeku. Stoga – kako je rekao Papa 18. kolovoza 2002., završavajući svoje hodočašće u Poljsku gdje je izvršio čin posvete svijeta Božjemu milosrđu –

potrebno je da Njegova poruka o milosrdnoj ljubavi zazvuči novom snagom. Svijetu je potrebna ta ljubav. Došao je čas da Kristova poruka dopre do svih, posebno onih koji čovječstvo i dostojanstvo kao da gube u mysterium iniquitatis. Došao je čas da poruka o Božjem milosrđu ulije nadu u ljudska srca i bude klica nove civilizacije – civilizacije ljubavi.

Slično se izrazio i papa Franjo u svojoj Korizmenoj poruci 2014. godine:

Kršćanin je pozvan nositi u sve sredine oslobađajući navještaj da postoji oprostjenje za počinjeno zlo, da je Bog veći od naše grešnosti, da nas uvijek slobodno ljubi i da smo stvoreni za zajedništvo i vječni život. Gospodin nas poziva da budemo radosni navjestitelji te poruke milosrđa i nade! Lijepo je iskusiti radost širenja te radosne vijesti, dijeliti s drugima blago koje nam je povjereno, da bismo utješili srca skršena i davali nadu tolikoj braći i sestrama koji su obavijeni tamom. To znači slijediti i nasljedovati Isusa, koji je išao siromašnima i grešnicima kao što pastir s puno ljubavi traži izgublenu ovcu. U jedinstvu s njim možemo hrabro otvoriti nove putove evangelizacije i promicanja osobe.⁸

Aktualan je uvijek i Katekizam Katoličke Crkve koji govori:

Moleći da budemo oslobođeni od Zloga, molimo ujedno da budemo oslobođeni od svih zala, sadašnjih, prošlih i budućih, kojih je on tvorac ili podstrekač. Ovom posljednjom prošnjom Crkva donosi pred Oca svu bijedu svijeta. S oslobođenjem od zala koja satiru čovječanstvo ona moli dragocjeni dar mira i milost postojanog iščekivanja Kristova povratka. Moleći tako, ona u poniznosti vjere predostvaruje okupljanje svih i svega pod Glavu onoga koji ima »ključe Smrti i Podzemlja« (Otk 1, 18); On je »Onaj koji jest i koji bijaše i koji dolazi, Svevladar« (Otk 1, 8).

»Izbavi nas, molimo, Gospodine, od svih zala, daj milostivo mir u naše dane, da s pomoću tvoga milosrđa budemo svagda i slobodni od grijeha i sigurni od sviju nereda, čekajući blaženu nadu: dolazak Spasitelja našega Isusa Krista.« (KKC 2854)

mons. Marek Jędraszewski, nadbiskup, metropolit krakovski

Izvor: Svetište Božjega milosrđa, Krakov, u travnju 2022., uz dopuštenje
Prijevod s poljskog: Jelena Vuković; lektura: Marija Vuković

⁷ Ivan Pavao II., *Sjećanje i identitet*, Verbum, Split 2005., str. 60

⁸ <https://www.redovnistvo.hr/poruke-pape-franje/sveti-otac/poruka-pape-franje-za-korizmu-2014> (pristupljeno 1. 4. 2022.)